

Evropske vojne 20. stoletja

Vojne so neobhoden del evropske zgodovine; v zadnjih sto letih sta bili največji in najpomembnejši 1. in 2. svetovna vojna, za naš prostor pa tudi vojna na Balkanu, do katere je prišlo po razpadu Jugoslavije leta 1991.

- Ali je bila tudi pri nas kdaj vojna?

Vojna na Balkanu, do katere je prišlo leta 1991 ob razpadu Socialistične federativne republike Jugoslavije, je prekinila 46 let trajajoče obdobje relativnega miru na evropskih tleh. Vojna se je pričela z odcepitvijo Republike Slovenije od skupne države in se razplamtela po vseh bivših jugoslovanskih republikah. Najhitreje in skoraj brez žrtev so se spopadi zaključili v Sloveniji, najhujše pa je vojna prizadela Bosno in Hercegovino, v kateri sta imeli teritorialne težnje tako Srbija kot Hrvaška. Vojna se je zaključila leta 1995 z Daytonskim sporazumom, v katerem so bili določeni ozemeljsko razmerje in odnos med naštetimi tremi republikami, ki so zdaj predstavljale samostojne države.

Oboroženi spopadi so se do leta 2001 v manjši meri nadaljevali na območju Makedonije in Albanije.

- Koliko so bili stari vaši starši, ko se je zgodila vojna na Balkanu?
- Doma vprašajte, kje so bili vaši starši v času osamosvojitvene vojne in kako so jo doživljali. Zgodbe delite v razredu.
- Ali je bil kdo iz družinske zgodovine udeležen v kakšni vojni oz. ali imate v družinskem spominu izkušnjo begunstva? Kakšna je bila ta izkušnja? Ali imate shranjene kakšne fotografije, pisma, dokumente? Zgodbe delite v razredu.

Po ocenah naj bi število razseljenih oseb zaradi vojne na Balkanu med letoma 1991 in 1995 znašalo približno dva milijona in pol. Slovenija je bila ena izmed glavnih ciljnih držav balkanskih beguncev: samo v letu 1993 naj bi k nam prišlo približno 70.000 beguncev iz bivše Jugoslavije, izmed katerih se jih je nekaj več kot 10.000 naselilo v zbirnih centrih, ostali pa pri v Sloveniji živečih sorodnikih. Slovenija se je, kot v svoji diplomski nalogi piše Mirjana Markotić, na prihod beguncev odzvala v skladu z mednarodnim pravom: »Vlada Republike Slovenije je begunsko problematiko obravnavala v skladu z usmeritvami Visokega komisarijata za begunce in z mednarodnim humanitarnim pravom. Temelj te politike so bila načela humanosti, nevtralnosti in nepristranskosti. Pribeglim osebam je

bila zagotovljena najnujnejša oskrba, ki je obsegala: brezplačno namestitve in prehrano v republiških prehodnih centrih, nujno medicinsko pomoč in pomoč porodicam ter socialno varstvo in oskrbo.« (Markotić: 12)

Glavna vojna žarišča danes

Po napadu na newyorška dvojčka 11. septembra 2001 je zahodni svet vstopil v obdobje t.i. »vojne proti terorju«, ki na evropskih in ameriških tleh sicer ne vključuje oboroženih spopadov različnih vojaških sil, a je kljub temu tudi v zahodnem svetu zaključila več kot pol stoletja trajajoč občutek miru. Vojne na Bližnjem Vzhodu in v Severni Afriki so predvsem zaradi beguncev, ki s teh področij prihajajo v Evropo, že več let stalna tema novic in pogovorov, k občutku ogroženosti pa močno prispevajo tudi vsakodnevne izjave najpomembnejših svetovnih voditeljev. Dejanska vojna žarišča so se v zadnjih desetih letih poleg omenjenih Bližnjega Vzhoda in Severne Afrike odpirala in krepila tudi v Ukrajini, Aziji ter po celotni afriški celini.

Na spletni strani Ministrstva za zunanje zadeve RS je mogoče najti konkretne podatke o varnostnih razmerah za vsako državo sveta posebej, spletna medijska agencija IRIN pa redno posodablja zemljevid aktualnih vojnih žarišč s kratko razlago vsakega izmed njih.

Terminologija

Migracije oziroma selitve so kompleksen globalni pojav, s katerim se srečujejo vse države po svetu. Pojem migracija se deli na izselitev oziroma emigracijo ter priselitev oziroma imigracijo; takšna gibanja so lahko notranja ali mednarodna.

Migrant je vsaka oseba, ki spremeni svojo običajno državo bivanja in pri tem spremeni stalno ali začasno bivališče.

Prosilec za azil oz. mednarodno zaščito je oseba, ki trdi, da je begunka/ begunec in v določeni državi, ki ni njena domača, zaprosi za mednarodno zaščito ter čaka na odločitev. Medtem se te osebe ne sme prisiliti, da se vrne v svojo državo. Osebe, za katere se med

postopkom ugotovi, da niso begunci in ne potrebujejo mednarodne zaščite, pristojni organi vrnejo nazaj v njihovo matično državo.

Begunec je oseba, ki zaradi strahu pred preganjanjem na rasni, verski ali narodnostni pripadnosti ter pripadnosti določeni družbeni skupini ali določenemu političnemu prepričanju zapusti matično državo. Odločba o priznanju statusa begunca z dnem vročitve velja tudi kot dovoljenje za stalno prebivanje v Republiki Sloveniji.

Ekonomski migrant je oseba, ki potuje v druge države ali območja, da si izboljša materialne ali socialne razmere ter omogoči nove priložnosti zase in za svojo družino.

Slovenska zakonodaja

V Sloveniji postopek pridobitve mednarodne zaščite ureja Zakon o mednarodni zaščiti, o prošnjah prosilcev pa odloča Ministrstvo za notranje zadeve.

Za mednarodno zaščito ali azil lahko zaprosi tujec ali oseba brez državljanstva, ki meni, da je v matični državi sistematično preganjan, da bi bila ob vrnitvi v matično državo ogrožena njegovo življenje ali svoboda oziroma bi bil lahko izpostavljen mučenju ali nečloveškemu ravnanju ali kaznovanju.

Po sprejemu prošnje za mednarodno zaščito se prosilca za azil nastani v azilni dom, kjer ima pravico do materialne oskrbe, ki poleg nastanitve vsebuje tudi prehrano, obleko, obutev in sredstva za osebno higieno. Zaradi povečanega števila prosilcev je v letu 2015 Azilni dom ob nastanitveni zmogljivosti na Viču v Ljubljani odprl dve dodatni izpostavi, in sicer na Kotnikovi ulici v Ljubljani ter v Logatcu, kjer so večinoma nastanjene družine.

Dogovor EU o premestitvah in preselitvah

Septembra 2015 so voditelji držav članic EU sprejeli odločitev, da bomo v EU skupno preselili 180.000 oseb (160.000 v okviru premestitve in 20.000 v okviru trajne preselitve), ki potrebujejo mednarodno zaščito.

Premestitev (relocation) je mehanizem solidarnosti znotraj EU in pomeni transfer osebe, ki potrebuje mednarodno zaščito, iz ene države članice v drugo. Ta ukrep je namenjen premestitvi večjega števila oseb iz Italije in Grčije na podlagi t. i. delitve bremen med državami članicami EU.

Trajna preselitev (resettlement) pomeni transfer osebe, ki potrebuje mednarodno zaščito, iz tretje države v državo članico EU, kjer se ji podeli pravice do prebivanja in drugih pravic v skadu z zakonodajo.

Vlada Republike Slovenije je 10. marca 2016 sprejela načrt izvedbe premestitve in trajne preselitve: Vlada Republike Slovenije je sprejela sklep, da bo premestila 567 oseb, od česar jih je bilo do zdaj premeščenih 165. Trajno naj bi preselila 40 oseb.

Poreklo beguncev v Sloveniji

V letu 2016 je v Sloveniji za mednarodno zaščito zaprosilo 1.308 oseb. Največ prosilcev za azil je prihajalo iz naslednjih držav:

Afganistan (419), Sirija (281), Irak (120), Pakistan (104), Iran (78), Turčija (60), Alžirija (42), Maroko (39), Eritreja (28).

- Ali si predstavljate, kakšno je Minino pravo ime? Kako bi jo opisali? Kaj ima rada? Česa ne mara? Iz katere države, mislite, prihaja? Na zemljevidu poiščite to državo in narišite pot, ki bi jo morala prehoditi, če bi hotela priti v Slovenijo.

Otroški begunci

Po podatkih PIC je v Sloveniji 10 mladoletnih prosilcev za azil brez spremstva (podatka o številu otrok beguncev v spremstvu staršev ali zakonitih zastopnikov PIC nima).

Iz statističnih podatkov za leto 2015 izhaja, da je bilo med prosilci za azil mladostnikov v spremstvu staršev ali zakonitih zastopnikov do 17 leta 85, od tega dečkov 73 in deklic 12, največ v starosti od 0 do 13. let. V istem letu je bilo obravnavanih 44 mladoletnih prosilcev za mednarodno zaščito brez spremstva, od tega je bilo največ državljanov Afganistana, in sicer 23, kar je predstavljalo 52 odstotkov vseh mladoletnih prosilcev. Devet mladoletnih prosilcev brez spremstva je prišlo iz Kosova in Sirije, po en pa iz Bangladeša, Iraka in Pakistana.

Kot posledica begunske in migrantske krize v Evropi je v Grčiji in na Balkanu po ocenah obtičalo 23.700 otrok beguncev in migrantov – vključno z dojenčki in novorojenčki, katerih družine v večini prihajajo iz Sirije, Iraka in Afganistana. Dodati je treba, da UNICEF ocenjuje, da je v letošnjem letu na migracijski poti iz severne Afrike čez osrednje Sredozemlje umrlo že več sto otrok. Dejansko število žrtev med otroki na tej poti je težko ugotovljivo. Med otroki na begu so namreč številni brez spremstva, kar bi lahko pomenilo, da njihove smrti niso bile prijavljene oz. zabeležene.

Aktivnosti otroških beguncev v Sloveniji

Mladoletniki brez spremstva (tako prosilci za azil kot tudi osebe s priznano mednarodno zaščito) so od septembra 2016 v okviru pilotnega projekta Vlade RS nastanjeni v dveh dijaških domovih, v Novi Gorici in Postojni. Mlajši otroci so vključeni v osnovno šolo, starejši otroci pa v program učenja slovenskega jezika in kulture, ki ga izvajajo na razpisu izbrani izvajalci (po zaključenem programu pa se skupaj z otrokom in njegovim zakonitim zastopnikom načrtuje njegovo nadaljnje izobraževanje). Udeležujejo se tudi drugih priložnostnih aktivnosti, ki potekajo v dijaškem domu ali lokalni skupnosti. Številne aktivnosti (tudi v obliki psihosocialne pomoči) zagotavljajo nevladne organizacije.

Otroci, ki so zaprosili za mednarodno zaščito in so v Sloveniji v spremstvu staršev ali zakonitih zastopnikov, so nastanjeni v Azilnem domu in obiskujejo osnovno šolo (ali tečaj učenja slovenskega jezika in kulture v primeru starejših otrok). Prav tako so vključeni v številne aktivnosti, ki potekajo v okviru Azilne- ga doma (npr. tečaji slovenščine in angleščine, športne aktivnosti, ustvarjalne delavnice za otroke in odrasle, izleti in obiski zanimivih krajev po Sloveniji, računalniški tečaji, fotografski tečaji), številne med njimi izvajajo nevladne organizacije. Po pridobitvi statusa mednarodne zaščite so nastanjeni v integracijsko hišo ali na zasebni naslov, z izobraževanjem nadaljujejo, v primeru socialne ogroženosti pa dodatno pomoč humanitarne organizacije zagotavljajo.

Organizacije, ki se ukvarjajo z begunci

Številne nevladne organizacije v Sloveniji so vključene v pomoč beguncem. Nekatere nevladne organizacije begunce podpirajo z izvajanjem projektov, ki jim zagotavljajo uresničevanje njihovih pravic (PIC – zagotavljanje informiranja in pravnega svetovanja; Inštitut za afriške študije – izvajanje pomoči pri nastanitvi in oskrbi proslcev za mednarodno zaščito v azilnem domu in pomoč ter zaščita žrtev trgovine z ljudmi; Društvo Odnos – izvajanje integracijskega programa; Slovenska filantropija – izvajanje trimesečnega orientacijskega programa za osebe, premeščene v Slovenijo v okviru sheme EU; itd.). Posebej za migrantske otroke programa, ki jih financira UNICEF, izvajata Slovenska filantropija in PIC, v Azilnem domu je aktivno tudi Društvo Mozaik. Podporo beguncem zagotavljajo (poleg Slovenske filantropije) še druge humanitarne organizacije, npr. Rdeči križ Slovenije, Slovenska karitas, ADRA Slovenija, Društvo UP. Številne nevladne organizacije so aktivne pri zagovorništvu in ozaveščanju o begunskih tematikah (npr. Mirovni inštitut, Amnesty International Slovenije, platforma SLOGA).

Spletni viri in predlogi za nadaljnjo raziskavo

- Dr. Petra Svoljšak: Begunstvo v času 1. svetovne vojne
http://www.100letprve.si/i_svetovna_vojna/begunstvo/
- Dr. Marjan Drnovšek: Vzroki izseljevanja Slovencev v zadnjih dveh stoletjih
http://www2.arnes.si/~krsrd1/conference/Speeches/Drnovsek_slo.htm
- MMC podrobno: Begunske zgodbe
<https://www.rtv slo.si/mmcpodrobno/mmcpodrobno-begunske-zgodbe/367664>
- Amnesty International: Zgodbe beguncev
<https://www.amnesty.si/zgodbe-beguncev.html>

LUTKOVNO
GLEDALIŠČE
LJUBLJANA

PEDAGOŠKO GRADIVO NEKJE DRUGJE